

Inhoud

Inleiding 9

Wordt dit de eeuw van de vrouw?

HOOFDSTUK 1: Is meneer Van den Hul ook thuis? 20

Over het einde van het testosterontijdperk

HOOFDSTUK 2: Het vlindereffect 44

Waarom vrouwen de wereld veranderen

HOOFDSTUK 3: Ons verdiende loon? 58

Over plafonds, kliffen, kloven en een klevrige vloer

HOOFDSTUK 4: We willen wel... 78

Over vinden en gevonden worden

HOOFDSTUK 5: Het deeltijddilemma 94

Over de mythe van het moederschap

HOOFDSTUK 6: Stoeipoezen en straatseksisme 116

Over borsten, billen en beeldvorming

HOOFDSTUK 7: Mantelpakken en manwijven 132

Over vrouwen en macht

HOOFDSTUK 8: Uw buurvrouw, uw moeder, u of ik? 148

Over blauwe plekken en bange burens

HOOFDSTUK 9: (S)hevolution 166
Niet omdat het moet, maar omdat het werkt

HOOFDSTUK 10: Hoe dan? 178
(S)hevolution in tien stappen

Dankwoord 192

Bijlage 1 193
(S)hevolution-onderzoek Ruigrok NetPanel

Bijlage 2 214
Tekst speech VN

Noten 219

Inleiding

Wordt dit de eeuw van de vrouw?

Eind 2010 kreeg ik een mailtje van een vriendin. ‘Word jij onze vrouw in New York?’ was het onderwerp. ‘Echt iets voor jou!’ had ze erbij geschreven. De eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat ik al om was voor ik de tekst goed en wel had gelezen. Onze vrouw in New York worden? Anytime!

In de mail stond een vacature voor de Nederlandse VN-Vrouwenvertegenwoordiger, een onafhankelijk adviseur op het gebied van vrouwenrechten, die sinds 1945 jaarlijks door de Nederlandse Vrouwenraad wordt benoemd. De Vrouwenvertegenwoordiger maakt deel uit van de Koninkrijksdelegatie naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, die elk na-jaar plaatsvindt in New York, en spreekt daar namens de Nederlandse vrouwen de afgevaardigden van de 192 lidstaten van de Verenigde Naties toe.

‘Dat wil ik!’ dacht ik meteen toen ik de mail las. Want die vrouwenrechten gaan me aan het hart. Mijn afstudeerscriptie ging erover, ik schrijf erover in mijn columns in het AD, ik tweet erover, ik praat erover in binnen- en buitenland, mijn bedrijf gaat erover – dat heet niet voor niets The Change Agent.

Waarom maak ik me zo druk om de rechten van vrouwen? Voor mij is het simpel. We zijn met 6 miljoen meer. We produceren meer dan de helft van al het voedsel. We doen twee derde van al het werk. We doorstaan maandelijkse bloedingen. Beval- len van kinderen. We leven langer en lachen meer. En toch zijn we nog steeds ‘het zwakke geslacht’. Al sinds de dagen van Adam en Eva bieden Y-chromosomen een grotere garantie op succes. En nog steeds is er geen land ter wereld waar gelijkheid

tussen mannen en vrouwen een feit is. Sinds ik me dat realiseerde, maak ik me sterk voor een eerlijker m/v-balans. Het inspireerde me bovendien om politiek actief te worden. Ik heb namelijk, net als Belle van Zuylen, geen talent voor ondergeschiktheid.

Om een lang verhaal kort te maken: ik schreef een sollicitatiebrief, mocht op gesprek komen bij de Nederlandse Vrouwenraad, en nog geen twee maanden later zat ik in het vliegtuig naar New York om deel te nemen aan de Commission on the Status of Women, de jaarlijkse VN-top over vrouwenrechten. Ik luisterde naar eindeloze speeches van delegaties uit de hele wereld. Over hoe in veel landen vrouwen geen toegang hebben tot schoon water, bijvoorbeeld, of sanitaire voorzieningen missen op school, waardoor meisjes één keer per maand thuisblijven – als ze al naar school gaan. Ik hoorde de meest vreselijke verhalen over meisjesbesnijdenis, kindhuwelijken, huiselijk geweld en verkrachting, iets waar in Zuid-Afrika vier van de tien vrouwen mee te maken krijgen. Goed nieuws was er ook, gelukkig, over hoe quota voor vrouwen in lokaal bestuur in India zorgden voor een afname in corruptie, hoe leningen voor boerinnen in Afrika een hogere oogst opleveren en hoe meer vrouwen in de top van het Amerikaanse bedrijfsleven zorgden voor meer winst.

Een paar maanden later zou ik de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties toespreken. Als Vrouwenvertegenwoordiger kreeg ik precies zeven minuten spreektijd. Maar wat moest ik zeggen, namens de Nederlandse vrouw? Wat zat haar dwars? Ik besloot het haar zelf te vragen.

In de zomer van 2011 organiseerde ik de Shevolution-tour, naar de titel van mijn speech, waarin ik een oproep wilde doen voor een Shevolution, een radicale koerswijziging in ons denken en doen over vrouwenrechten.

Ik reisde per trein door Nederland en sprak met oudere vrouwen, studenten, dokters, politici, juristen, huisvrouwen, kap-

sters, migrantenvrouwen, plattelandsvrouwen en zakenvrouwen, van Groningen tot Limburg, van Overijssel tot Noord-Holland. Sommige vrouwen die ik aansprak zeiden heel eerlijk dat ze niks met het thema hadden. ‘Wij hebben in Nederland toch niks te klagen?’ Maar daar was lang niet iedereen het mee eens. Ik kreeg een waslijst aan thema’s mee, van meer zakenvrouwen aan de top tot meer huisvrouwen in de politiek, van goedkope kinderopvang tot gelijke beloning. Mijn treingenoten vertelden me hun persoonlijke ervaringen als alleenstaande moeders, als slachtoffers van huiselijk geweld, als succesvolle ondernemers en als trotse grootmoeders. Een dame van 84 vertelde me hoe blij ze is dat haar kleindochters meer kansen krijgen dan zijzelf toen ze jong was. ‘Toen ik ging trouwen gingen we naar de ambtenaar van de burgerlijke stand. De ambtenaar vroeg mijn man naar zijn beroep, maar bij mijn naam zette hij onder het kopje “beroep” meteen een streepje. Ik werd letterlijk weggestreept. Ik dacht dat ik alles had wat een vrouw zich maar zou kunnen wensen: een leuk huis, een leuke man. En toen realiseerde ik me ineens dat ik alleen mocht functioneren binnen die kaders, maar niet mocht zijn wie ik zelf was. We mochten in die tijd alleen antwoord geven, geen vragen stellen.’

‘Mijn man wilde liever niet dat ik bleef werken na ons trouwen,’ mengt een andere oudere dame zich in het gesprek. ‘Hij vond dat ik thuis moest blijven, bij de kinderen. Uiteindelijk zijn we gescheiden.’

‘Wist je dat vaders vroeger voor hun dochters gingen trouwen hun tanden lieten trekken en hun een kunstgebit gaven? Dat bespaarde hun aanstaande man extra kosten.’

Opvallend veel gesprekken gingen over geld. ‘Het feit dat vrouwen een groot risico lopen om in armoede te belanden moet veel meer onder de aandacht worden gebracht. Afhankelijk zijn van je partner klinkt misschien leuk als je twintig bent, maar als je zestig bent en je hebt ineens geen pensioen, dan is het een minder prettig vooruitzicht, geloof mij maar.’

We spraken niet alleen uitgebreid over pensioenen, maar ook over borsten en billen in beeld, over de rol van vrouwen in de Arabische Lente, over tweedekansonderwijs en de positie van migrantenvrouwen. Veel problemen passeerden de revue, maar gelukkig ook minstens zoveel oplossingen hoe het beter kan.

Genoeg stof dus voor mijn Shevolution-speech voor de Algemene Vergadering, waarin ik de delegaties opriep om erover na te denken wat zijzelf konden doen om de positie van vrouwen én mannen te verbeteren. Maar er was zoveel gezegd in die trein, en ik had maar zeven minuten. Die waren veel te kort voor wat ik allemaal te vertellen had. Ik wilde meer zeggen dan ik in een toespraak of mijn column in het AD kwijt kon. Ik wilde een boek om uit te leggen dat de wereld beter af zou zijn als vrouwen een grotere rol zouden spelen. Ik besloot de zes meest genoemde thema's uit mijn treingesprekken nader te onderzoeken: vrouwen op de arbeidsmarkt (bestaat dat glazen plafond nou echt, en hoe komt het dat vrouwen nog steeds minder verdienen dan mannen?), vrouwen in beeld (waarom zijn er minder vrouwen dan mannen op televisie?), de emancipatie van het ouderschap (waarom werken vooral vrouwen parttime, en zijn moeders nou echt betere ouders?), vrouwen en hun lichaam (hoe kan het dat modellen sterven aan anorexia?), vrouwen en leiderschap (zijn mannen betere leiders?) en huiselijk geweld (waarom slaan mannen hun vrouw?). Ik legde mijn vragen voor aan een aantal bekende en minder bekende Nederlanders en vond een marktonderzoeksbureau, Ruigrok NetPanel, dat me wilde helpen de mening van het Nederlandse publiek te peilen.

Toch niet wéér dat gezeik?

Sinds ik begon aan dit boek ben ik regelmatig weggehoond. 'O nee... toch niet wéér zo'n feministisch zeikboek?' Hoe vaak ik dat niet gehoord heb sinds ik bezig ben met mijn onderzoek. Ook als VN-Vrouwenvertegenwoordiger kreeg ik vaak te maken

met scepsis. ‘Hoezo, Vrouwenvertegenwoordiger? Dat is toch niet meer nodig?’ Zowel mannen als vrouwen zijn er klaar mee, met die hele man-vrouwkwestie. ‘De emancipatie van de vrouw, die is toch allang voltooid?’ Er zijn zelfs mensen die denken dat vrouwen de strijd al hebben gewonnen.

‘Ik weet het zeker: dit wordt de eeuw van de vrouw,’ voor-spelde de Braziliaanse president Dilma Rousseff, toen ze in september 2011 als eerste vrouw in de geschiedenis (!) de Algeme-ne Vergadering van de Verenigde Naties opende. Krijgt ze gelijk? Het begint er inderdaad langzaam maar zeker op te lij-ken. Een gestaag groeiend aantal vrouwen timmert aan de weg als ondernemer of werkt in loondienst. Steeds meer vrouwelij-ke presidenten en premiers laten van zich horen. En, misschien nog wel belangrijker: nog nooit eerder in de geschiedenis stu-deerden zoveel meisjes aan het hoger onderwijs.

Heel mooi allemaal natuurlijk, maar we zijn er nog lang niet, getuige de hardnekkigheid van het glazen plafond, het deel-tijd dilemma, de loonkloof, huiselijk geweld.

En er zijn nog zoveel thema’s die niet aan de orde komen in dit boek. De dubbele discriminatie die lesbische, bi- of trans-seksuele vrouwen meemaken, bijvoorbeeld, of de ellende die schuilgaat achter deuren van asielzoekerscentra, of de positie van zwarte of migrantenvrouwen: allemaal onbesproken geble-ven. Of wat dacht u van de misstanden in de prostitutie? Schrik niet: het meest voorkomende land van herkomst van de slacht-offers die geregistreerd staan bij het Coördinatiecentrum Men-senhandel is... Nederland. Moderne slavernij dus, op nog geen tien minuten fietsen van mijn huis.

Kortom, ellende genoeg voor nog minstens vijf boeken. Dus klaar? Nee, dat is die emancipatie volgens mij nog lang niet. Lo-gisch ook, want het is nog maar heel kort geleden dat we – op papier – gelijke rechten hebben gekregen. Kiesrecht? Nog niet eens een eeuw. Het recht zelfstandig een bankrekening te ope-nen? Minder dan zestig jaar. Het recht niet verkracht te worden

binnen het huwelijk? Twaalf jaar. Niet zo gek dus dat de erfennissen van enkele millennia mannenheerschappij nog volop voelbaar zijn. Zo sprak ik een tijdje terug met een groepje studenten over man-vrouwverschillen. We hadden het over de opmars van vrouwelijke studenten, die ook in hun collegebanken duidelijk zichtbaar was: driekwart dames, een kwart heren. Al heel gauw schoten de jongens in het defensief. ‘Kan best zijn dat vrouwen het steeds beter doen, maar wat hebben jullie nou eigenlijk bijgedragen aan de wereldgeschiedenis?’ zei één van hen. ‘Boekdrukkunst, buskruit, democratie: allemaal uitgevonden door mannen.’ En daar schoot ik weer van in de verdediging. ‘En madame Curie dan?’ sprak ik verontwaardigd. ‘En Toni Morisson en Hypatia uit Alexandrië? Cleopatra, Coco Chanel, Oprah Winfrey? En trouwens, wie denk je dat al die uitvinders van jou op de wereld heeft gezet?’

Dat defensieve gedrag kom ik vaker tegen als het over de Shevolution gaat. Zowel mannen als vrouwen voelen zich blijkbaar heel snel aangevallen zodra het gaat over de man-vrouwkwestie. Ik op mijn beurt voel dan de dringende behoefte me te verdedigen. En zo draaien we rond in kringetjes van ‘ja-maar’.

Misschien zijn die reacties wel zo heftig omdat ons jarenlang is verteld dat het wel goed is zo, dat we er al zijn met die emancipatie. En we zijn erin gaan geloven met z’n allen, want het wás toch ook prima zo? We hadden het toch best mooi voor elkaar hier in ons Nederlandse bakfietsparadijs? Waren Nederlandse vrouwen niet de gelukkigste ter wereld? En dan kom ik daar even doodleuk vertellen dat het anders moet. Eeuw van de vrouw? Kom nou toch!

Argumenten te over hebben ze, de Shevolution-sceptici. Waarom het beter is dat vrouwen thuisblijven voor de kinderen. ‘Is kinderen opvoeden dan geen baan?’ zeggen ze dan. Ja, natuurlijk is dat een baan. Een heel belangrijke baan zelfs, misschien wel de belangrijkste die er is. Maar volgens mij is ook die baan, net zoals bijna alle andere banen ter wereld, even geschikt

voor mannen als voor vrouwen. En hoeft die baan, net zoals bijna alle andere banen ter wereld, niet fulltime te zijn.

‘Maar niet alle vrouwen willen naar de top,’ werpen de sceptici tegen. ‘Als vrouwen ervoor kiezen thuis te blijven bij de kinderen, is dat toch ook prima? Waar bemoei je je mee? Wie ben jij om te zeggen dat ze Kamerlid moeten worden, of commissaris, of hoogleraar?’ Inderdaad, wie ben ik? Ik zou niet durven. Iedereen, man of vrouw, heeft natuurlijk het recht zijn of haar carrière te kiezen, of dat nou fulltime ouderschap is of fulltime Kamerlidmaatschap. Waar het mij om gaat is dat die zogenaamde keuzevrijheid niet voor iedereen even vrij is. Ooit van een ‘mamadag’ gehoord? Of aan een aanstaande vader horen vragen: ‘Hoe ga je dat nou doen, met de kinderen?’ Heeft iemand ooit tegen Balkenende of Obama gezegd: ‘Knap van je, hoor, een carrière combineren met een gezin’?

Bovendien gaat het niet alleen om de top. Soms lijkt het emancipatiedebat in Nederland zich voornamelijk af te spelen in de bestuurskamers, maar ook huisvrouwen, caissières en secretaresses hebben baat bij gelijke behandeling.

Er zijn gewoon niet genoeg vrouwen met ambitie? Misschien. Dus moeten we misschien iets harder proberen om die vrouwen op de juiste plek te krijgen. Beter zoeken. De beste moet de baan krijgen? Helemaal mee eens. Maar wat nou als de beste de baan niet krijgt, gewoon omdat ze vrouw is? Minder verdient, omdat ze vrouw is?

Het grappige is: bijna iedereen is het erover eens dat mannen en vrouwen in dezelfde functies ook hetzelfde moeten verdienen. Dat huiselijk geweld een schande is, dat vrouwen evenveel recht hebben als mannen op een zetel in de Tweede Kamer, in de directiekamer, of in de bestuurskamer: geen discussie.

Echt, in al die gesprekken die ik heb gevoerd als Vrouwenvertegenwoordiger is het maar heel weinig voorgekomen dat iemand er openlijk voor uitkwam tegen gelijke kansen te zijn. Natuurlijk lopen ze nog rond, de Oudere Witte Mannen die een

vrouw steevast aanspreken met ‘meisje’, zelfs als ze de vijftig al-
lang is gepasseerd. Die gezellig met hun vriendjes een balletje
slaan en ondertussen de nieuwe bestuursposten verdelen. Die
er openlijk voor uit durven te komen dat leiderschap iets is voor
‘echte kerels’. *Male, pale, Yale* noemen ze dat in Amerika. Maar
ze zijn in de minderheid, moet ik met opluchting constateren.
En ze sterven uit.

De meeste mensen vinden oprecht dat mannen en vrouwen
gelijke rechten hebben, en gelijke kansen verdienen. *So far, so
good*.

Maar veel mensen haken af als het gaat over de manier waar-
op we dat alles moeten realiseren. ‘Dat komt vanzelf wel goed
toch?’ zeggen ze dan. Bij het woord ‘emancipatie’ trekken de
eerste wenkbrauwen al in een frons. En zodra het woord ‘femi-
nisme’ valt, ben ik ze kwijt. Dat is niet meer van deze tijd, vol-
gens 57 procent van de mannen en 35 procent van de vrouwen,
zo blijkt uit het onderzoek van Ruigrok NetPanel.

Lange tijd heb ik me daar erg boos over gemaakt. Er moest
gestreden en gevochten worden voor gelijke rechten en kansen
voor mannen en vrouwen. Hoe konden mensen nou níét zien
dat we daar allemaal beter van worden?

Arie Boomsma was degene die tegen me zei dat we, om die
laatste emancipatieslag te maken, de man-vrouwverhouding
niet meer als strijd moeten zien. Dat we niet moeten vechten te-
gen elkaar, maar moeten optrekken met elkaar. En dat vechten
was nou precies wat veel feministen (ikzelf inclusief) jarenlang
hebben gedaan: gediscussieerd, gedebatteerd, *gestreden* voor ge-
lijke rechten. Bloedserieus, vanuit de beste bedoelingen, en vol
overtuiging van ons eigen gelijk. Maar het gaat er allang niet
meer om wie gelijk heeft. Het gaat om de vrijheid om je eigen
keuzes te maken, je eigen koers te varen. Was het daar ook niet
ooit allemaal om begonnen? Mijn Shevolution gaat niet over
‘wij’ versus ‘zij’. Het gaat alleen maar over ‘wij’. Dus om die laat-
ste emancipatieslag te maken, hebben we mannen nodig. Ze

zijn niet de vijand, ze zijn onderdeel van de oplossing. Het is een (S)hevolution: het gaat over ons allemaal. Vandaar die haakjes om de s.

Elf linksbenige spitsen

Dus maakt u zich vooral geen zorgen. Ik bijt niet en ben niet boos. Ik draag een bh en scheer mijn oksels. Ik heb bovendien niets tegen mannen, integendeel. Een feminist? Ja, dat ben ik, zolang we die gelijkheid nog niet hebben. Ik geloof namelijk in de kracht van vrouwen en in ons recht om daar ten volle gebruik van te maken. En ik geloof dat we daar allemaal beter van worden, wij mannen en vrouwen.

Sterker nog: ik geloof dat als we er met z'n allen onze schouders onder zetten, we de wereld kunnen veranderen. Dat als vrouwen eindelijk die gelijke kansen en beloning krijgen, we tot veel meer in staat zijn dan we denken. En ik geloof ook dat we niet de luxe hebben om rustig af te wachten tot de wereld vanzelf een stukje eerlijker wordt. Er staat namelijk nogal wat op het spel. Crisis, werkloosheid en het milieu, om maar wat te noemen.

Ik vergelijk de manier waarop onze huidige samenleving functioneert wel eens met een belangrijke voetbalwedstrijd. Stel je voor: een vol stadion. Uitzinnige fans. Het is nu of nooit, alles of niets, alle hens aan dek. Maar wat doen wij? Wij staan nog steeds op het veld met een team van elf linksbenige spitsen, terwijl gemotiveerd talent op de bank blijft zitten. En we zitten al ruim in de extra tijd van de tweede helft. Het is tijd voor verandering. Tijd voor nieuwe spelers op het veld. Tijd voor een (S)hevolution: een radicale herverdeling van macht, middelen en menskracht. Maar zoals Johan Crujff ooit al eens opmerkte: 'Je gaat het pas zien als je het doorhebt.'

Het punt met revoluties is dat meestal niet iedereen zit te wachten op zo'n radicale verandering. Stond de laatste tsaar

te juichen toen de bolsjewieken zijn paleis binnen kwamen stormen? Natuurlijk geeft de Oudere Witte Man, die sinds mensengeugenis de touwtjes nog strak in handen heeft, zijn macht niet zomaar weg. Die heeft het prima naar zijn zin daar in de bestuurskamer, op het politieke pluche of aan tafel bij Pauw en Witteman. En als ze al zeggen meer vrouwen te willen, dan kunnen ze ons niet vinden. Nee, die Oudere Witte Man staat niet per se te trappelen om de wereld te veranderen. Hij heeft er immers belang bij de status-quo te behouden. Daarom moeten we hem overtuigen: (S)hevolution, niet omdat 't moet, maar omdat 't werkt.

Maar niet alleen hij moet overtuigd worden. Ook voor vrouwen zelf is er nog genoeg werk aan de winkel. Want willen we eigenlijk wel? Of vinden we het wel best zo, met onze deeltijdbanen en dito salarissen, met minder macht en meer tijd om te shoppen?

Dit boek is voor vrouwen die de wereld willen veranderen, en mannen die hen daar graag een handje bij helpen. Voor iedereen die denkt dat de emancipatie van de vrouw wel klaar is. Voor feministen, huisvrouwen, carrièretijgers, deeltijdmoeders en ander aanstormend talent dat haar verborgen krachten wil ontdekken. Voor recruiters, beleids- en opiniemakers die geloven in verandering. Voor alle oma's die net als de mijne hun school niet hebben afgemaakt, en hopen dat hun kleindochters premier kunnen worden, of astronaut, of bankdirecteur. En voor mijn moeder, die mij het goede voorbeeld gaf.

(S)hevolution, omdat we het waard zijn.